

Artur Lis

Leksykon prawa wyznaniowego 100 podstawowych pojęć

Recenzja książki pod red. Artura Mezglewskiego,
Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014, ss. 640.

Oddany do rąk czytelników *Leksykon prawa wyznaniowego*, zawiera – zgodnie z przyjętą konwencją serii wydawniczej Wydawnictwa C.H. Beck – charakterystykę 100 wybranych haseł związanych z prawem wyznaniowym. Formuła niniejszej publikacji odpowiada innym leksykonom dotychczas wydanym przez C.H. Beck m. in.: *Leksykon polskiej procedury karnej* (red. M. Bartnik), *Leksykon socjologii prawa* (red. A. Kociółek-Pęksy, M. Stępień), *Leksykon prawa morskiego* (red. D. Pyć, I. Zużewicz-Wiewiórkowska), *Leksykon prawa medycznego* (red. A. Górski), *Leksykon spółek handlowych* (red. B. Gliniecki), *Leksykon prawa procesowego karnego* (red. W. Cieślak, K. Woźniewski), *Leksykon prawa między narodowego publicznego* (red. A. Przyborowska-Klimczak, D. Pyć), *Leksykon prawa i protokołu dyplomatycznego* (red. S. Sykuna, J. Zajadło), *Leksykon prawa karnego – część ogólna* (red. P. Daniluk), *Leksykon prawa gospodarczego publicznego* (red. A. Powałowski), *Leksykon prawa pracy* (red. J. Stelin), *Leksykon prawa cywilnego – część ogólna* (red. E. Bagińska), *Leksykon prawa*

ochrony konsumenta (red. A. Powałowski), *Leksykon retoryki prawniczej* (red. K. Zeidler, P. Rybiński), *Leksykon prawa konkurencji* (red. A. Powałowski), *Leksykon ochrony praw człowieka* (red. M. Balcerzak, S. Sykuna), *Leksykon prawa konstytucyjnego* (red. A. Szmyt), *Leksykon prawa ochrony zabytków* (red. K. Zeidler), *Leksykon historii prawa i ustroju* (red. T. Maciejewski), *Leksykon prawa administracyjnego* (red. E. Bojanowski, K. Żukowski), *Leksykon ochrony środowiska* (red. J. Ciechanowicz-McLean), *Leksykon prawa ubezpieczeń społecznych* (red. A. Wypych-Żywicka), *Leksykon prawa finansowego* (red. A. Drwiłło, D. Maśniak), *Leksykon myślicieli politycznych i prawnych* (red. M. Maciejewski, J. E. Kundera), *Leksykon współczesnej filozofii prawa* (red. J. Zajadło), *Leksykon instytucji wymiaru sprawiedliwości i ochrony prawa* (red. R. Krajewski).

Prawo wyznaniowe to zespół norm prawnych, odnoszących się do wolności sumienia i religii jednostek oraz statusu wspólnot religijnych. Prawo to w wielu językach określane jest jako prawo kościelne. Nazwa prawo wy-

znaniowe w języku polskim słusznie podnosi, iż chodzi o zespół norm dotyczących nie tylko kościołów, lecz także innych związków wyznaniowych. Prawo wyznaniowe jest więc odrębną dyscypliną naukową i dydaktyczną, zajmującą się unormowaniami związanymi z wolnością sumienia i religii, wchodzących w zakres różnych gałęzi prawa np. administracyjnego, rodzinnego, karnego.

Leksykon prawa wyznaniowego 100 podstawowych pojęć tworzą hasła opracowane przez pracowników, aż 14 ośrodków naukowych: Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej, Akademii Obrony Narodowej, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzkowie Wielkopolskim. Szkoda tylko, że wśród wielu wybitnych znawców prawa wyznaniowego, wśród autorów recenzowanej pracy zabrakło profesora Henryka Misztala.

We wstępie prof. zw. dr hab. Artur Mezglewski zaznacza: „Tak znaczna liczba Autorów - do tego wywodzących się z różnych środowisk, a więc posiadających różne poglądy naukowe oraz prezentujących różnorakie stanowiska w zakresie oceny obowiązującego stanu prawnego-sprawia, że leksykon nie stał się dziełem jednolitym i spójnym pod względem ideologicznym. Uważny Czytelnik może spostrzec, że w tre-

ści niektórych nawet skorelowanych ze sobą haseł występują pewne sprzeczności. Odmienności tych redakcja w żaden sposób nie starała się ukryć ani też zniwelować. Niech wyrażone w poszczególnych hasłach poglądy bronią się same, a dyskurs naukowy niech pozostanie całkowicie wolny”.

Leksykon zawiera następujące hasła:

1. Autonomia związków wyznaniowych, 2. Bezstronność światopoglądowa władz publicznych, 3. Bezwyznaniowość, 4. Charytatywna działalność związków wyznaniowych, 5. Cmentarze wyznaniowe, 6. Członkostwo w związku wyznaniowym, 7. Czynności cywilnoprawne wyznaniowych osób prawnych, 8. Darowizny na cele kultu religijnego, 9. Darowizny na kościelną działalność charytatywno-opiekuńczą, 10. Dialog podmiotów wyznaniowych z Unią Europejską, 11. Dobro wspólne, 12. Dotacje jednostek samorządu terytorialnego na działalność związków wyznaniowych, 13. Dotacje państwowe dla związków wyznaniowych, 14. Duchowny, 15. Duszpasterstwa specjalne, 16. Duszpasterstwo wojskowe, 17. Duszpasterstwo w podmiotach leczniczych, 18. Duszpasterstwo w zakładach karnych i aresztach śledczych, 19. Działalność własna związków wyznaniowych, 20. Działalność związków wyznaniowych poprzez *mass media*, 21. Dziedzictwo kulturowe a działalność związków wyznaniowych, 22. Edukacja religijna w przedszkolach i szkołach publicznych, 23. Finansowanie związków wyznaniowych, 24. Fundacje kościelne, 25. Fundusz kościelny, 26. Historia stosunków państwo-religia, 27. Inwestycje sakralne i kościelne, 28. Klauzula kościelna, 29. Klauzula sumienna, 30. Komisje regulacyjne, 31. Komisje (zespoły) państwowo-

kościelne, 32. Konkordat, 33. Konstytucyjne podstawy relacji państwo-kościół, 34. Krajowe organizacje międzykościelne, 35. Kult religijny, 36. Laickość, 37. Majątek kościelny, 38. Nauczyciele religii, 39. Nauka prawa wyznaniowego, 40. Nauki kościelne na uczelniach państwowych, 41. Obrazu uczuć religijnych, 42. Opodatkowanie kościelnych jednostek organizacyjnych, 43. Organizacje kościelne, 44. Osobowość kanoniczno-prawna, 45. Państwo-Miasto Watykan, 46. Państwo świeckie (rozdział kościoła od państwa), 47. Państwo wyznaniowe, 48. Państwowa administracja wyznaniowa, 49. Podatek kościelny, 50. Pogrzeb kościelny, 51. Polityka wyznaniowa, 52. Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego, 53. Postępowanie regulacyjne, 54. Praktyki religijne, 55. Prawo do nieujawniania światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania, 56. Prawo wewnętrzne związków wyznaniowych, 57. Prawo wyznaniowe, 58. Prozelityzm, 59. Przestępstwo dyskryminacji religijnej, 60. Przetwarzanie danych osobowych przez związki wyznaniowe, 61. Przysięga religijna, 62. Regulacja sytuacji prawnej związków wyznaniowych, 63. Rejestr kościołów i innych związków wyznaniowych, 64. Reprezentacja kościelnych jednostek organizacyjnych w obrocie cywilnoprawnym, 65. Równouprawnienie kościołów i innych związków wyznaniowych, 66. Stolica Apostolska, 67. Stosunki państwowo-kościelne w Polsce do 1918 r., 68. Stosunki państwowo-kościelne w Polsce Ludowej, 69. Stosunki państwowo-kościelne w II Rzeczypospolitej (1918-1939), 70. Stosunki państwowo-kościelne w III Rzeczypospolitej, 71. Stowarzyszenia wyznaniowe, 72. Symbole religijne, 73. Szkolnictwo wyznaniowe,

74. Święta religijne w prawie państwowym, 75. Turystyka religijno-pielgrzymkowa, 76. Ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne osób duchownych, 77. Ubój rytualny, 78. Ulgi i zwolnienia podatkowe na rzecz związków wyznaniowych, 79. Umowa wyznaniowa, 80. Usługi pogrzebowe, 81. Uzewnętrznianie przekonań religijnych, 82. Wartości religijne, 83. Własność intelektualna w związkach wyznaniowych, 84. Wniosek oraz skarga konstytucyjna związku wyznaniowego do Trybunału Konstytucyjnego, 85. Wolność religijna, 86. Wolność religijna dziecka, 87. Wolność sumienia, 88. Wolność wyznania, 89. Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa, 90. Wyznaniowe osoby prawne, 91. Zakaz dyskryminacji religijnej, 92. Zasada bilateralności, 93. Zasada współdziałania państwa i związków wyznaniowych, 94. Zatrudnienie przez związek wyznaniowy, 95. Złośliwe przeszkadzanie w pogrzebach, uroczystościach lub obrzędach żałobnych, 96. Złośliwe przeszkadzanie w wykonywaniu aktu religijnego, 97. Znieważanie miejsca lub przedmiotu czci religijnej, 98. Związek wyznaniowy, 99. Zwolnienia celne na rzecz kościelnych jednostek organizacyjnych, 100. Źródła prawa wyznaniowego.

Nie sposób w krótkiej notce ocenić kompleksowo prezentowaną publikację. Książkę pod redakcją Artura Mezglewskiego oceniam wysoko. Niestety nie zawsze oddane czytelnikom pojęcia stanowią zaktualizowany stan badań. Wybór 100 podstawowych pojęć, nie zawsze bywa trafny, brak np. haseł: alumn, kapelani, lekcje religii w przedszkolach i szkołach publicznych, małżeństwo konkordatowe i małżeństwo wyznaniowe, seminaria duchowne, organizacje religijne,

osoby zakonne, relacje państwo - związki wyznaniowe. Wykaz podstawowej literatury przedmiotu zawiera odpowiednio: 2 komentarze, 3 podręczniki, 15 prac zbiorowych oraz 13 monografii. W wymienionym wykazie niestety zabrakło np. Józefa Krukowskiego, *Konkordat polski. Znaczenie i realizacja*, Lublin 1999, tegoż, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 2000; Henryk Misztal, *Polskie prawo wyznaniowe. Cz. I. Zagadnienia wstępne. Rys historyczny*, Lublin 1996. Również podstawowa literatura podana po każdym haśle, może budzić pewien niedosyt np. *Stosunki państwowo-kościelne w Polsce do 1918 r.* – hasło opracowane przez Wacława Uruszczaka jednego z najwybitniejszych historyków prawa zawiera wykaz 5 pozycji (wcześniejsze hasło wymienia 19 pozycji), w tym jedno wysoce niedookreślone tj. *Encyklopedia Katolicka*, t. I-XV. Wyżej wymieniony autor nie podał, choćby własnego podręcznika: W. Uruszczak, *Historia państwa i prawa polskiego*. Tom I (966-1795), Warszawa 2010 – w którym charakteryzuje

„Zasadę powiązania państwa i Kościoła katolickiego” (s. 52-55, 127-129, 197-198).

W podsumowaniu należy stwierdzić, że *Leksykon prawa wyznaniowego 100 podstawowych pojęć*, stanowi wartościowy elaborat naukowy. Jej najważniejszą zaletą jest przejrzystość i zwięzłość komentarza. Na pozytywne wyróżnienie zasługuje także wykorzystanie literatury zagranicznej. Dla ułatwienia korzystania z publikacji wprowadzono pogrubienia druku, odsyłacze oraz uzupełniającą bibliografię po każdym haśle. Zamierzeniem autorów było jednak kompleksowe i zrozumiałe przekazanie podstawowych informacji z zakresu zagadnień ogólnych prawa administracyjnego i ustroju administracji publicznej, tak by pozycja ta cieszyła się zainteresowaniem możliwie szerokiego grona adresatów. Zapewne wiele interesujących informacji znajdą tu również studenci wyższych uczelni, dla których leksykon ten będzie przydatny, jako pomoc dydaktyczna, zwłaszcza dla studentów prawa, prawa kanonicznego i administracji.

NOTA O AUTORZE

Artur Lis, dr, adiunkt Katedry Historii Prawa w Instytucie Prawa Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli. Kontakt: arturlis@op.pl